

NAPŁYW IMIGRANTÓW EKONOMICZNYCH I UCHODźCÓW DO KRAJÓW UE A PROBLEMY W KRAJACH PRZYJMUJĄCYCH

Dawid Zajko

Wojskowa Akademia Techniczna¹

Streszczenie. Napływ imigrantów ekonomicznych i uchodźców do krajów Unii Europejskiej jest tematem niezamkniętym i ciągle badanym oraz poddawany dyskusji. Problematyka uchodźcza jest przyczyną jednego z największych kryzysów w UE. Unia Europejska musi zmierzyć się z odmiennymi stanowiskami państw członkowskich odnośnie do przyjmowania uchodźców i imigrantów ekonomicznych. Kryzys migracyjny wśród państw członkowskich dzieli Unię Europejską. Byłe i bogatsze kraje kolonialne są za przyjmowaniem uchodźców z powodu panującego w nich niżu demograficznego i innych względów, a w mniej rozwiniętych gospodarczo krajach panuje lęk przed obcą, odmienną kulturą oraz pojawiają się obawy przed problemami związanymi z bezpieczeństwem kulturowym i jego identyfikacją. W obecnej dekadzie migracja do Europy nie jest pierwszą w historii. Migracja jest stanem, który istniał w przeszłości w mniejszym i większym stopniu oraz będzie istniał w przyszłości. Możemy jedynie zapobiec niekontrolowanemu napływowi uchodźców poprzez wprowadzanie nowych rozwiązań systemowych, ulepszając obecny system lub tworząc nowy, bardziej szczelny, wyposażony w szerszy wachlarz uprawnień i działania przeciwko terroryzmowi i nielegalnemu przekraczaniu granic UE.

Słowa kluczowe: migracja, emigracja, imigranci ekonomiczni, uchodźcy, problem migracyjny w Europie, problemy uchodźców w krajach UE, problemy asymilacji uchodźców i imigrantów ekonomicznych w UE, niekontrolowany napływ imigrantów i uchodźców do UE.

Kwestie zagrożeń kulturowych w poszczególnych krajach europejskich stały się w ostatnich latach coraz bardziej popularne. Wywołane tym tematem dyskusje poruszają coraz to nowe argumenty, wzbudzając tym samym kontrowersje. Problem zagrożeń kulturowych jest o tyle złożony, że ciężko mówić o zagrożeniach dla całej Europy. Jest to mimo wszystko kontynent, w którym pomimo zmian cywilizacyjnych nadal panują duże dysproporcje i trudno porównywać kraje założycielskie EWG, z tzw. „nowymi członkami Unii” czy z krajami aspirującymi do członkostwa w strukturach Unii Europejskiej. Jednak takie porównania są jak najbardziej dokonywane.

Zagrożenia kulturowe będą mieścić się w szerzej rozumianym obszarze bezpieczeństwa społecznego, które odnosi się do stabilnego funkcjonowania państwa, systemu władzy politycznej, dając rządowi legitymację do sprawowania władzy. Kluczowym czynnikiem będzie tu tożsamość poszczególnych ludzi, którzy identyfikując się ze sobą, będą tworzyć poszczególne grupy społeczne. Identyfikacja ta będzie związana z występowaniem jednego lub jednocześnie kilku czynników, m.in. religii, rasy, wspólnej historii itp., wokół których następuje integracja.

¹ Doktoranckie studia bezpieczeństwa narodowego, IOiZ WCY, WAT w Warszawie.

Tematyka niniejszej pracy zakłada wskazanie pewnych zagrożeń, które występują w całej Europie, niemniej ich natężenie i doniosłość będą inne w poszczególnych państwach. Zdaniem autora największym zagrożeniem dla współczesnej Europy jest piętnowany od czasu zakończenia drugiej wojny światowej nacjonalizm. Jednakże nacjonalizm, z którym mamy do czynienia w XXI wieku, różni się znacznie w swoich założeniach od tego z pierwszej połowy wieku XX. Trudno tu mówić o jednym nacjonalizmie, gdyż procesy odradzania się tej ideologii dostrzec można w wielu państwach, a szczególnie w krajach Europy Zachodniej. To właśnie na wybranych przykładach państw Europy Zachodniej autor postara się ukazać złożoność problemu.

W jednej ze swoich prac prof. J. Chlebowczyk dokonał pewnego podziału nacjonalizmu, który zdaniem autora najlepiej odda aktualną sytuację. Otóż podzielił on nacjonalizm ze względu na uwarunkowania społeczne i historyczne, wyróżniając tym samym:

- nacjonalizm społeczności większościowych – utrzymanie dominującej roli w społeczeństwie, i
- nacjonalizm mniejszościowy – dążenie do zachowania bytu i budowy państwa narodowego poprzez rozwój procesów narodowych, konsolidowanie mniejszości narodowych wokół wspólnych wartości.

Tego typu podział oddaje zdaniem autora sytuację, z jaką w XXI wieku mamy do czynienia. Przy czym, co należy podkreślić, to nacjonalizm mniejszościowy (związany z islamem) staje się przyczyną powstawania nacjonalizmu większościowego wśród obywateli państw, w których mniejszość muzułmańska z upływem lat stanowiła coraz większy procent społeczeństwa, żądając przy tym kolejnych praw. Niniejsza praca ma na celu ukazanie, jak doszło do sytuacji, w której mniejszość stara się narzucić własne wartości i sposób życia większości, oraz jakie powoduje to konsekwencje.

Samuel Huntington wskazywał w swoim dziele na nieuchronny proces zderzenia cywilizacji zachodniej z muzułmańską. Proces, który przewidywał, nie jest jednak, jak się niektórym wydaje, czymś nowym i odkrywczym. W historii Europy i świata znane są liczne przypadki walki tych dwóch cywilizacji. Wspomnieć należy choćby postać Karola Młota, który w bitwie pod Poitiers w 732 roku powstrzymał pochód muzułmanów w kierunku Europy. Upadek Grenady w 1492 roku spowodował rekonkwistę². Trzeba pamiętać też o walkach rycerstwa europejskiego z muzułmanami o odzyskanie Ziemi Świętej oraz wyprawach krzyżowych. Współcześnie, co w najbliższych latach będzie stawało się coraz bardziej widoczne, mamy do czynienia z podobnym zjawiskiem, tylko wraz z postępem cywilizacyjnym zmieniły się pewne metody i techniki walki. Natomiast podstawowy spór dotyczący religii i związanego z nią sposobu życia pozostaje niezmienny.

² Rekonkwista – walka chrześcijan o wyparcie Maurów z Półwyspu Iberyjskiego (trwająca od VIII do XV wieku).

Typologia migracji

Słowo migracja pochodzi od łacińskiego słowa *migratio* – co oznacza przesiedlenie. Zjawisko migracji najogólniej rozumieć można jako przestrzenne przemieszczanie się ludności, którego celem staje się zmiana miejsca pobytu – czasowa lub stała³. Główne formy migracji to:

- emigracja – wyjazd z kraju pochodzenia,
- imigracja – przyjazd do kraju przyjmującego,
- reemigracja – powrót z emigracji czasowej,
- repatriacja – powrót obywateli z obcego terytorium zorganizowany przez ich państwo.

Zjawisko migracji przez poszczególnych autorów klasyfikowane jest według różnych kryteriów. Do najważniejszych z nich zaliczyć można: przyczyny migracji, ich charakter geograficzno-polityczny, czas trwania, legalność migracji. Ze względu na przyczyny wyróżniamy migrację: naturalną, ekonomiczną, polityczną, religijną. Do pierwszej z tych kategorii zaliczyć można wszystkie ruchy ludności, w których zmiana miejsca zamieszkania następuje na podstawie dobrowolnej decyzji, jest wyborem. Mogą jej przy tym przyświecać różnorodne cele, np. poprawa warunków życia, łączenie rodzin itp. Celem migracji ekonomicznej jest przede wszystkim znacząca poprawa sytuacji materialnej emigrantów, co ma się przekładać na ich awans społeczny. Stąd też celem „ekonomicznych emigrantów” stają się kraje lepiej rozwinięte, oferujące podjęcie lepszej pracy niż kraj pochodzenia, jak również często zapewniające lepszą opiekę socjalną. Zjawisko ekonomicznej emigracji, choć znane wcześniej, stało się szczególnie widoczne w Polsce i innych „nowych” krajach Unii Europejskiej właśnie po ich wstąpieniu do wspólnoty. Kraje Europy Zachodniej poszukujące różnego rodzaju pracowników stały się celem emigracji zarobkowej dla milionów osób. Do tej kategorii należy większość ruchów migracyjnych, jakie dotychczas miały miejsce na świecie⁴. Zaliczyć tu należy również przybycie licznej rzeszy muzułmanów do krajów Europy Zachodniej.

W prawach człowieka eksponuje się prawo do wolności, w tym do poruszania się, opuszczania swojego kraju. To obliuguje kraj pochodzenia do zgody na opuszczenie go przez mieszkańca, który zgłasza taką chęć. Jednak żaden kraj nie ma obowiązku przyjmowania imigrantów zarobkowych. Robi to jedynie ze względu na własne interesy. Otwarcie granic dla innych jest ściśle związane z przewidywaniem zysku, jaki wyniknie z ich pracy i życia na terenie kraju przyjmującego. Faktem jest, że w wyniku napływu imigrantów w krajach przyjmujących dostrzegane są przede wszystkim pozytywne efekty w sferze gospodarczej, w zwiększającym się poziomie

³ E. Kryńska, *Migracje jako zjawisko historyczne*, [w:] *Procesy migracji w społeczeństwie otwartym*, red. J. Nikitorowicz, D. Misiejuk, Białystok 2009, s. 16.

⁴ A. Maryański, *Migracje w świecie*, Warszawa 1984, s. 7.

kompetencji zawodowych i wypełnianiu niszy zatrudnienia na rynku pracy i w strukturze demograficznej⁵.

Migracje uwarunkowane politycznie zachodzą natomiast bez uwarunkowań ekonomicznych, z przyczyn wyłącznie politycznych. Przybrały one szczególnie masowy charakter w XX wieku, a należą do nich wszystkie dobrowolne, jak również przymusowe przesiedlenia ludności, przebiegające na zasadzie bądź jednostronnego wysiedlenia, bądź dwustronnej wymiany międzypaństwowej, a także różne masowe ucieczki ludności, chroniącej się przez różnego rodzaju formami dyskryminacji⁶.

Migracje uwarunkowane religijnie często połączone są z czynnikiem politycznym. Wynikają natomiast z różnego rodzaju prześladowań religijnych czy też aktów agresji wymierzonych w poszczególne grupy wyznaniowe. Mają miejsce szczególnie w krajach, gdzie obowiązuje tylko jedna oficjalnie wyznawana religia, a inne wierzenia są zabronione. W takich sytuacjach przedstawiciele mniejszości religijnych, nie godząc się na zmianę wiary, często zmieniają miejsce zamieszkania. Do tej kategorii zaliczyć można również zupełnie dobrowolne pielgrzymki religijne. Wszystkie największe religie mają swoje miejsca święte, do których cały czas przyjeżdżają pielgrzymi z całego świata. Taka forma migracji jest jak najbardziej pozytywna i pożądana.

Ze względu na geograficzny charakter wyróżnić można migracje wewnętrzne (na obszarze jednego państwa) oraz migracje zewnętrzne (przemieszczanie się między państwami). Analizując migracje wewnętrzne poczynawszy od okresu uprzemysłowienia, najczęstszym kierunkiem przesunięć strumieni ludzi był ten ze wsi do miasta⁷. Obecnie wyróżnia się również migracje z miasta do wsi, ze wsi do wsi i z miasta do miasta. Dla potrzeb niniejszego opracowania analiza migracji wewnętrznych nie ma większego znaczenia, gdyż migracje w ramach jednego państwa przebiegają znacznie spokojniej i nie wywołują takich kontrowersji. Natomiast migracje międzypaństwowe stanowią przyczyny największych kontrowersji. Wśród nich wyjątkowy charakter mają migracje zamorskie i międzykontynentalne. Pokonywanie tak dużego dystansu w celu znalezienia sobie odpowiedniego miejsca na osiedlenie się wskazuje na olbrzymią determinację migrantów. Migrację można w tym kontekście rozpatrywać zarówno jako olbrzymią szansę, lecz także jako zagrożenie. Może być najlepszą decyzją, ale również złem koniecznym. Wszystko to zależy będzie od sytuacji, w jakiej do niej doszło⁸.

Przy analizie współczesnej migracji międzypaństwowej uwzględnia się jej przyczyny i kierunki. Wyniki badań ostatnich lat, a zwłaszcza ostatniego półwiecza dotyczące kierunków przepływu migracji pozwalają stwierdzić, że procesy migracyjne na świecie to „konfrontacja” biednego Południa z bogatą Północą. Natomiast na gruncie

⁵ Z. Kawczyńska- Butrym, *Migracje, wybrane zagadnienia*, Lublin 2009, s. 55.

⁶ Ibidem, s. 8.

⁷ Ibidem, s. 12.

⁸ E. Kryńska, op. cit., s. 16.

Europejskim widoczna jest „konfrontacja” biednego Wschodu z bogatym Zachodem. Linia w pewnym sensie jest zgodna z „żelazną kurtyną” z lat 50. i późniejszych, czyli z politycznym podziałem Europy po II wojnie światowej⁹. Podkreślić przy tym należy, że te migracje wywołane są przede wszystkim czynnikiem ekonomicznym.

Ze względu na czas trwania wyróżniamy migracje stałe, okresowe bądź sezonowe. Migracje stałe wiążą się ze stałym osiedleniem się na terenie kraju przyjmującego i nie przewiduje się tu możliwości powrotu. Migracje okresowe podejmowane są zazwyczaj w celach ekonomicznych, tzn. zarobienia pewnej sumy pieniędzy, a następnie powrotu do kraju, w którym zarobione pieniądze zostaną wydane i pozwolą podnieść swój status społeczny. Z kolei migracje sezonowe to te ściśle związane z wyjazdem zarobkowym na krótki okres, kilku miesięcy. Tego typu migracje związane są zazwyczaj z pracami w rolnictwie czy budownictwie, gdy w określonej porze roku brakuje ludzi do pracy¹⁰.

Z tymi wszystkimi formami migracji wiąże się jeszcze jeden istotny element. Jest nim mianowicie legalność migracji. Stąd też migracje dzieli się na legalne i nielegalne. Migracje legalne odbywają się pod pełną kontrolą państwa przyjmującego, gdy imigrant otrzyma oficjalną zgodę na przebywanie na terytorium państwa, a także uzyskał możliwość legalnej pracy. Pozwala to na szybsze odnalezienie się w nowym otoczeniu i asymilację z nim. Migracje nielegalne to z kolei takie, o których oficjalnie państwo przyjmujące nie wie, a pozostawianie imigranta na terytorium państwa stoi w konflikcie z prawem. Przybiera ono różne formy, m.in. przekraczanie tzw. zielonej granicy, jak również przemyt ludzi, handel żywym towarem¹¹.

Gdy mamy typologię migracji, możemy ją śmiało połączyć z przyczynami ruchów migracyjnych. Dlatego też musimy sobie uświadomić, że migracje są zjawiskiem historycznym występującym już w starożytności. Przyczyny takie jak zmieniające się warunki naturalne, układy polityczne i ekonomiczne, wojny, konflikty, przesładowania określonych grup tylko determinowały zjawisko migracji.

Problemy imigrantów w kraju przyjmującym

Odmienność imigrantów ze względu na ich rasę, język, religię, obyczaje i inne czynniki obce dla mieszkańców kraju przyjmującego często naraża ich na stygmatyzację. Ludność zamieszkująca dany teren zazwyczaj obawia się obcych i automatycznie przypisuje im negatywne cechy. Zresztą naturalną cechą ludzi jest strach przed nieznanym, jak również fakt, na który wskazuje Robert Cialdini, że lubimy ludzi

⁹ Z. Kawczyńska-Butrym, op. cit., s. 16.

¹⁰ A. Maryński, op. cit., s. 8.

¹¹ W sytuacji gdy Polska jest w strefie Schengen, przekroczenie zielonej granicy umożliwia podróżowanie bez kontroli na obszarze niemalże całej UE. Stąd też tak bardzo ważną kwestią jest zabezpieczenie granicy.

podobnych do nas. Stąd też o ile zjawisko dyskryminacji występowało przez wieki razem ze zjawiskiem migracji, to wraz ze zmianą struktury migracji pod względem etnicznym i rasowym, przybrało ono w ostatnich latach na sile. Do wczesnych lat powojennych w „masie migracyjnej” dominowała ludność biała, europejska. Według najnowszych danych z Europejskiego Urzędu Statystycznego z 2015 roku, obecnie jest to ludność w wieku ok. 27 lat, głównie z Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej, Azji, subkontynentu indyjskiego i Ameryki Łacińskiej¹², wykazująca odmienności od kultury europejskiej i przez to zdecydowanie bardziej narażona na dyskryminację. Nastąpiła też wyraźna feminizacja migracji. Niegdyś kobiety towarzyszyły mężczyznom. Obecnie kobiety stanowią poniżej połowy ogółu emigrantów¹³. Przy czym nie towarzyszą mężczyznom i podejmują migrację samodzielnie¹⁴. Według Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej w 2015 roku (do końca października) nastąpiło 1 236 887 nielegalnych przekroczeń granicy UE, w poprzednim roku liczba ta wynosiła 282 000¹⁵. Blisko pięćdziesiąt pięć procent wszystkich uchodźców na świecie pochodzi z trzech krajów – Syrii, Afganistanu oraz Sudanu Południowego. Uchodźcy przed przybyciem do państw członkowskich Unii Europejskiej trafiają do tzw. „hot-spotów” w Turcji, Pakistanie, Libanie, Iranie, Ugandzie i Etiopii. Stamtąd kierują się do szlaków uchodźczych, głównie do Grecji, Hiszpanii i Włoch, a docelowo do Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji oraz krajów skandynawskich¹⁶.

Cechy uchodźców i imigrantów ekonomicznych są wyróżniające i podlegają negatywnej ocenie – narażają więc jednostki nimi naznaczone na odrzucenie. Często jest więc występowanie grupowej dyskryminacji, czyli wrogie działanie skierowane przeciwko członkowi danej grupy tylko dlatego, że do niej należy. Dokonuje się uogólnienia negatywnych cech na wszystkich przedstawicieli danej mniejszości, w oderwaniu od ich indywidualnych postaw i zachowań. Uogólnieniem takim kierują się przede wszystkim różnego rodzaju grupy określane jako skrajnie prawicowe.

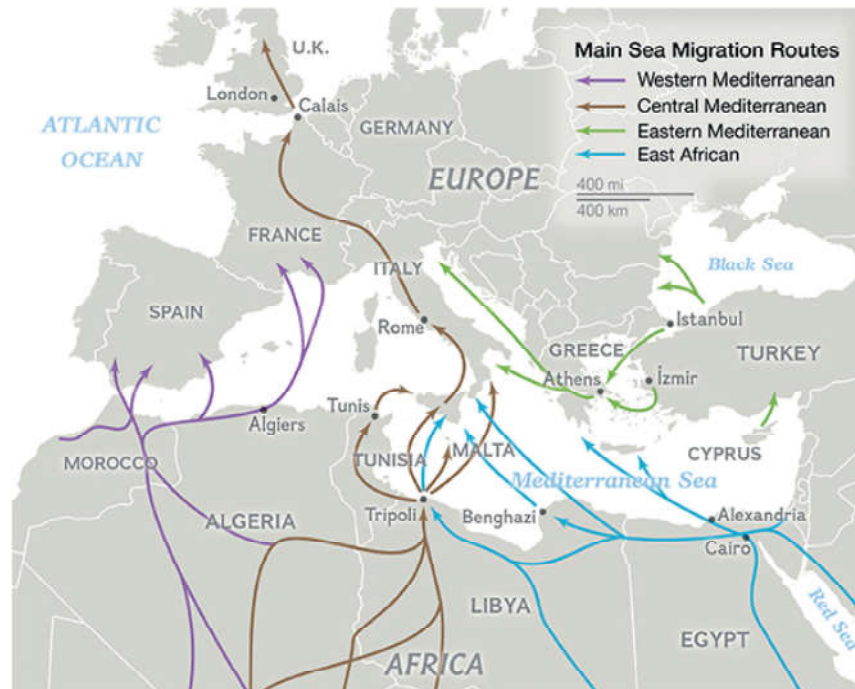
¹² EUROSTAT, oficjalna strona internetowa – http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/pl (dostęp: 28.03.2018 r.).

¹³ Ibidem.

¹⁴ E. Kryńska, op. cit., s. 26.

¹⁵ UNHCR – Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców – urząd będący organem ONZ upoważnionym do przeprowadzenia międzynarodowym działaniom i ich koordynacji, mają one na celu ochronę uchodźców i rozwiązywanie ich problemów na całym świecie. Strona internetowa UNHCR: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (dostęp: 28.03.2018 r.)

¹⁶ FRONTEX – oficjalna strona internetowa: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-map/> (dostęp: 28.03.2018).



Schemat nr 1 – szlaki uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki Zachodniej, opracowanie National Geographic,

źródło: <https://news.nationalgeographic.com/2015/09/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world/> (dostęp: 28.03.2018 r.)

Zakres dyskryminacji zależy przy tym będzie od cech psychospołecznych członków wspólnoty zastanej. Generalnie negatywne stereotypy, czyli uproszczone poglądy i oceny przypisywane danej grupie, mogą przyczynić się do różnych form dyskryminacji imigrantów, zwłaszcza wtedy, gdy demonstrują oni swoją odrębność¹⁷, gdyż zazwyczaj wywołuje to sprzeciw wśród członków wspólnoty zastanej. W kulturach goszczących imigrantów zazwyczaj istnieją mniej lub bardziej rozpowszechnione negatywne stereotypy na ich temat, w których zawarte są wątki narodowościowe i rasowe. Obecność takich stereotypów ma niewątpliwy wpływ na postrzeganie przedstawicieli tych grup przez członków kultury kraju przyjmującego i tworzy pewien zakres interakcyjnego ryzyka, które imigranci mogą mniej lub bardziej uświadomić¹⁸.

¹⁷ J. Mikulska, *Migranci wobec wspólnot zastanych*, [w:] *Procesy migracji w społeczeństwie otwartym*, red. J. Nikitorowicz, D. Misiejuk, Białystok 2009, s. 126.

¹⁸ M. Rusaczyk, *Migranci i ich sposoby radzenia sobie z sytuacją imigranta w perspektywie stygmatu społecznego. Implikacja dla problematyki kreowania wspólnoty i potrzeby edukacji międzykulturowej*,

Sama dyskryminacja przybiera różne formy. Od nierównego i wrogiego traktowania odrzuconych grup, poprzez przemoc fizyczną, a niekiedy nawet pozbawienie życia. Takie formy stosowane są obecnie przez środowiska młodych ludzi utożsamianych z różnego rodzaju nacjonalistycznymi organizacjami. Drugą formą dyskryminacji jest subtelna dyskryminacja, czyli nierówne i wrogie traktowanie, które jest mniej widoczne, a przejawia się w codziennych zachowaniach, np. ignorowanie imigrantów czy złośliwe uwagi na ich temat, bądź pojawianie się propagandy i fake newsów w mediach społecznościowych, że każdy muzułmanin to terrorysta¹⁹. Inny poziom dyskryminacji tzw. instytucjonalnej tworzą normy, polityka i praktyki społeczne kojarzone z instytucjami takimi jak rodzina, kościoły, systemy edukacyjne i prawne. Wyróżnić można również manifestowanie wrogości międzygrupowej na poziomie kulturowym. Kulturowa dyskryminacja obserwowana jest w literaturze, malarstwie, muzyce, języku, obyczajach, przekonaniach i ideologii²⁰.

W sytuacji dyskryminacji poszczególni przedstawiciele mniejszości starają się przed nią bronić na wiele sposobów. Pierwszy z nich, możliwy jednak do zastosowania tylko w niektórych przypadkach, to ukrywanie swojej odmienności. Niektóre z cech, takie jak rasa, są widoczne na pierwszy rzut oka i nie można ich zakamuflować. Jednak są również i takie cechy, które można ukrywać, np. religia, i w ten sposób manipulować percepcją innych, decydując samemu, kiedy i gdzie wyjawia swoje tajemnice. Ukrywanie pewnych cech wyraża pragnienie bycia takim jak inni, jednocześnie prowadzi do spadku poczucia własnej wartości i godności osoby, która stosuje taką strategię. Takie próby radzenia sobie mogą występować szczególnie tam, gdzie jednostka jest osamotniona i mogłaby odczuwać duży dyskomfort z powodu swej odmienności²¹.

Kolejnym, głównym i chyba najbardziej rozpowszechnionym sposobem broni się przed dyskryminacją w kraju przyjmującym UE jest budowanie różnego rodzaju enklaw i izolowanie się odmiennej grupy od reszty społeczeństwa. W takich enklawach jednostka nie musi się niczego obawiać i nie musi się ukrywać. Jednak warunkiem stworzenia takich miejsc jest występowanie na danym obszarze dużej populacji ludzi o tych samych przymiotach. Izolowanie się i wchodzenie w enklawę sprzyja zachowaniu silnej identyfikacji z dziedzictwem własnej grupy. Dobrym przykładem są tu m.in. przedmieścia dużych europejskich miast zamieszkałe przez imigrantów, np. przedmieścia Paryża zamieszkałe przez muzułmanów. W takiej przestrzeni jednostki czują się swobodnie i nie są niczym skrzepowane, ze względu na obecność podobnych do siebie, posługujących się często tym samym językiem,

[w:] *Procesy migracji w społeczeństwie otwartym*, red. J. Nikitorowicz, D. Misiejuk, Białystok 2009, s. 312.

¹⁹ J. Mikulska, op. cit., s. 122.

²⁰ Ibidem, s. 123.

²¹ M. Rusaczyk, op. cit., s. 317.

wyznających taką samą religię, praktykujących te same obyczaje. System enklaw, choć pozwala na spokojne funkcjonowanie mniejszości i skuteczne radzenie sobie ze swoją odmiennością, ma również pewne negatywne skutki. Prowadzi bowiem do osłabienia szans na wzajemne poznanie się i integrację. Będzie również skutkował utrzymywaniem się negatywnych stereotypów na temat imigrantów. Stąd też izolacja, o ile chroni przed asymilacją i sprzyja podtrzymywaniu identyfikacji z własnym dziedzictwem kulturowym, okazuje się sposobem utrudniającym wzajemne interakcje i dodatkowo wyodrębniającym podział na „swoich” i „obcych”²².

Jeszcze innym sposobem radzenia sobie z przejawami dyskryminacji jest zbiorowa walka przedstawicieli mniejszości o przysługujące im prawa. Ten typ działań wynikający zasadniczo z organizowania się środowisk dyskryminowanych może przyjmować postać kampanii obywatelskich, zbiorowych petycji i działań obywatelskich, ale również radykalnych akcji wyrażających się w ostentacyjnych manifestacjach i ruchach mających zwrócić uwagę społeczeństwa i władz na problemy tych grup²³. Jednak, aby tego rodzaju akcje przynosiły zamierzony rezultat, potrzebna jest dobra organizacja osób dyskryminowanych i duża grupa wsparcia pochodząca ze środowiska przyjmującego, charakteryzująca się dużą dozą empatii wobec przybyszów i w ich imieniu walcząca o należne im prawa. W obliczu licznych przeszkód, jakie stają na drodze, np. sprawne zorganizowanie licznej grupy, wybiera się środki zastępcze, takie jak m.in. enklawa.

Powyższe sposoby wynikają z faktu, że emigranci pozbawieni są naturalnego zaplecza etniczno-kulturowego i religijnego, a przez to są bardziej uzależnieni od zewnętrznych przejawów akceptacji. Im większa zależność od zewnętrznej oceny, tym mniejsze będzie poczucie pewności siebie, niższa samoocena i poczucie bezpieczeństwa²⁴. Stąd też tym bardziej będą widoczne tendencje do organizowania prób wzajemnej pomocy. W czasach gdy emigracja nie była tak dostępna i powszechna jak obecnie, jedynymi możliwościami dla emigrantów były albo marginalizacja społeczna, albo asymilacja. W obecnej sytuacji, wraz ze wzrostem liczby imigrantów, okazuje się, że bezwzględna asymilacja została zastąpiona adaptacją, czyli próbą integracji z zastanym porządkiem, funkcjonowaniem w nowym społeczeństwie zgodnie z jego regułami, ale bez utraty własnej tożsamości etniczno-kulturowej. Adaptacja traktowana jest więc jako proces nabywania cech i właściwości oraz umiejętności pozwalających sprawnie funkcjonować w danej sytuacji.

Efektywność adaptacji imigrantów zależy od wielu czynników, do najważniejszych zaliczyć należy: znajomość języka obowiązującego w kraju przyjmującym, możliwość podjęcia pracy i znalezienia mieszkania, mentalność i styl życia mieszkańców kraju przyjmującego oraz jego system socjalny, poziom zróżnicowania kultury

²² Ibidem, s. 319.

²³ Ibidem.

²⁴ E. Kryńska, op. cit., s. 15.

własnej i obcej²⁵. Nie są to jednak wszystkie czynniki pozwalające na zniwelowanie pewnych odmienności. Odmienności, które drażnią niekiedy społeczeństwo przyjmujące, wywołując przy tym liczne napięcia. Stąd też cały czas podejmowane są próby ich ograniczania m.in. według omówionych sposobów.

Wpływ imigrantów na zastaną rzeczywistość

Znając powody migracji, jak również problemy, z jakimi spotykają się imigranci na co dzień i pewne sposoby radzenia sobie z tymi problemami, możemy spróbować określić, jaką właściwie rolę przyjmują imigranci we współczesnym świecie.

Migracja, szczególnie na terenie Unii Europejskiej, wydaje się być zjawiskiem na tyle powszechnym, co oczywiste. Jedną z fundamentalnych zasad panujących w prawodawstwie unijnym, obok swobodnego ruchu kapitału, towarów i usług, jest zasada swobodnego przepływu osób. Jednakże ruchy migracyjne powodują znaczne konsekwencje zarówno dla krajów wysyłających, jak i krajów przyjmujących imigrantów. Państwa przyjmujące mają do czynienia z dwiema odmiennymi, nieomówionymi wcześniej typami migracji, a mianowicie są to:

- migracje pożądane, to sytuacja, w której kraj zabiega o przyjazd na jego teren określonych grup imigrantów;
- migracje niepożądane, czyli sytuacja, w której pojawienie się na terenie kraju imigrantów staje się kłopotliwe i jest tak naprawdę zjawiskiem niechcianym.

W literaturze przedmiotu trudno doszukać się wzmianek o niechcianej migracji, co może wynikać z tzw. poprawności politycznej. Poszczególne kraje w pewnym etapie swojego rozwoju, jak pokazała historia, „zgłaszają zapotrzebowanie” na imigrantów. Kraje takie uprzednio kalkulują, czy opłacalne jest przyjmowanie obcej ludności. Kalkulacja ta ma szczególnie wymiar ekonomiczny, ponieważ kwestie związane z gospodarką mogą skłaniać do zgłoszenia zainteresowania imigrantami. Stąd też zainteresowanie takie pojawia się, gdy przybysze rozwiązują problemy krajowego lub lokalnego rynku pracy. Głównie wypełniają doraźne braki w poszczególnych kategoriach zatrudnienia. Z jednej strony braki wykwalifikowanych specjalistów, a z drugiej wykonawców zawodów o słabym prestiżu. Napływający na rynek pracy nowi pracownicy są zazwyczaj zatrudniani tam, gdzie miejscowi z różnych powodów nie są zainteresowani pracą. W efekcie zmniejsza się nie tylko niedobór siły roboczej, lecz także imigranci wypełniają niszę w usługach i innych obszarach gospodarki, gdzie występuje trwały lub sezonowy deficyt pracowników. Oczywiście jest to, że w warunkach takiego deficytu kraje przyjmujące są zainteresowane legalną, ale również i nielegalną imigracją. Przykładem jest tu też sytuacja, gdy na rynku w kraju przyjmującym występuje deficyt pracowników z wysokimi kwalifikacjami.

²⁵ E. Wysocka, „My” i „Oni” – dlaczego tak trudno być razem? Odpowiedź pedagoga, psychologa i socjologa, [w:] *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość*, red. D. Lalak, Warszawa 2007, s. 56.

Podejmowane wówczas działania określane są jako „drenaż mózgów”. Pod tym pojęciem rozumieć można zachęcenie do przyjazdu osób ze szczególnymi kwalifikacjami. Dotyczy to przede wszystkim zawodów, które wymagają ukończenia trudnych studiów i ustawicznego dokształcania się²⁶.

Przyjmowanie wykwalifikowanych pracowników jest niezmiernie korzystne dla kraju przyjmującego, ponieważ kraj ten nie poniósł przez lata żadnych kosztów na wykształcenie czy utrzymanie takiego pracownika. Opłaca mu się więc na start zaproponować pewien „bonus”, dodatkowe profity, w celu nakłonienia go do przyjazdu. Kraje przyjmujące obniżają również koszty pracy. Przyjmowanie nowych pracowników daje pracodawcom szansę obniżenia poziomu płac w porównaniu z wcześniej zatrudnionymi długoletnimi pracownikami, a to z kolei pozwala na utrzymanie kosztów produkcji na niskim poziomie. Dodatkowo w przypadku nielegalnego zatrudnienia również następuje obniżenie kosztów pracy, gdyż w nielegalnym systemie eliminowane są wydatki związane m.in. z kosztami ubezpieczenia.

Poważny problem zaczyna się w sytuacji, gdy poszczególne kraje mają do czynienia z imigrantami, o których wcale nie zabiegają, a którzy dodatkowo przyjmują postawy roszczeniowe wobec kraju przyjmującego. Przykładem jest panujący we Włoszech kryzys migracyjny powstały w wyniku Arabskiej Wiosny Ludów w latach 2010-2012. Wywołała ona protesty społeczne i konflikty zbrojne w Afryce Północnej (Algieria, Dżibuti, Egipt, Libia, Mauretania, Maroko, Somalia, Sudan, Tunezja)²⁷. Skutkiem Arabskiej Wiosny było obalenie władz, wojny domowe, protesty i zmiany w rządach²⁸. Kraje południowej Europy stały się celem podróży dla tysięcy osób obawiających się o swoje życie. Jednak przy tak dużym natężeniu migracji w tak krótkim czasie sytuacja staje się niezmiernie kłopotliwa dla władz kraju, a przez to niepożądana. Jednym z podstawowych problemów migracyjnych będzie w takiej sytuacji zmiana kontekstów kulturowych, napływ większej fali imigrantów socjalizowanych w innej kulturze niż kultura państwa przyjmującego. Różnice kulturowe stanowić mogą barierę procesu integracji w kraju przyjmującym. Bywa ona tym większa, im większe są rozbieżności pomiędzy standardami kulturowymi przybyszów a standardami stałych mieszkańców. Wiele tych różnic ujawnia się w obszarze funkcjonowania rodziny oraz roli kobiety i w sposobie postrzegania roli grupy w zachowaniu tradycji²⁹. Pojawienie się imigrantów na danym terenie może mieć

²⁶ Z. Kawczyńska-Butrym, op. cit., s. 56.

²⁷ Justin A. Hoyle, *A Matter Of Framing: Explaining The Failure Of Post-Islamist Social Movements In The Arab Spring*, „DOMES: Digest Of Middle East Studies” 25.2 (2016), Academic Search Complete. Web. 18 Nov. 2016, s. 186-209.

²⁸ A. Korotayev, J. Zinkina, *Egyptian Revolution: A Demographic Structural Analysis*, Entelequia. Revista Interdisciplinar 13 (2011), s. 139-165.

²⁹ Z. Kawczyńska-Butrym, op. cit., s. 56.

zarówno pozytywny wydźwięk i przynosić wszystkim korzyści, jak i może stać się poważnym problemem, któremu państwo będzie musiało stawić czoła.

Imigranci ekonomiczni i uchodźcy w znacznym stopniu są w stanie oddziaływać na politykę państw członkowskich UE. Szczególnie w sytuacji, gdy to właśnie w imigrantach dostrzega się sposób na rozwiązanie danego problemu. Państwa zabiegające o imigrantów czynią wiele, aby stać się miejscem docelowym dla ich wędrowni, dlatego można stwierdzić, że już sama chęć „pozyskania” imigrantów determinuje pewne zmiany, a imigranci już po przybyciu, stając się naszymi sąsiadami, jednocześnie stają się współkreatorami w swoim otoczeniu.

Sformalizowany sprzeciw wobec muzułmańskich emigrantów

Sprzeciw wobec trwającej fali emigracji w poszczególnych państwach ma różnicowany charakter, natomiast z biegiem lat śmiało można powiedzieć, że przybiera na sile. Nie jest już tylko wyrażany przez skrajne, niesformalizowane grupy działające często nielegalnie i opierające się o ideologię faszystowską. Konsekwentnie jest widoczny w działalności i programach pewnej rodziny partii politycznych, które odpowiadając na zapotrzebowanie społeczeństwa, coraz śміiej zaczynają głosić hasła związane z ograniczeniem migracji, ograniczeniem przywilejów dla imigrantów i coraz częściej z walką z imigrantami niechcącymi przyjąć wzorów panujących w kraju przyjmującym. Partie te określić można jako: skrajna prawica, jak również ultraprawica, prawica radykalna, prawicowy ekstremizm. Powyższe nazwy badacze uznali za synonimy, które stosują zamiennie do określenia pewnej ideologii albo bardziej lub mniej doskonałej postaci doktryny politycznej. Przyjęcie za podstawę definicji skrajnej prawicy kryterium ideowo-programowe oznacza, że odniesienie tego terminu do konkretnego ugrupowania politycznego następuje na podstawie stereotypu doktrynalnego, rozumianego jako zbiór najważniejszych idei, wartości i celów składających się na określoną wizję świata wspólnego dla pewnej grupy partii politycznych³⁰. Określenia takie jak prawicowy ekstremizm czy radykalizm dla określenia partii skrajnie prawicowych mają pejoratywny wydźwięk, co podkreślają członkowie tego typu partii i ich sympatycy. Jednak ostatnio używa się ich dość często, może to wynikać z faktu, że jeszcze do niedawna za skrajną prawicę uważano partie odwołujące się do ideologii faszystowskiej. Obecnie działające partie określane mianem skrajnej prawicy nie mają w swojej historii powiązań z partiami faszystowskimi.

Początki powstawania tych partii datuje się na lata 70. XX wieku, a pierwszą tego typu partią, która odnosząc sukcesy wyborcze, zaktywizowała podobne ruchy w innych krajach, był Francuski Front Narodowy. Podobne partie w Europie to:

³⁰ R. Kilar, *Francuski Front Narodowy*, Kraków 2001, s. 8.

Partia Wolnościowa w Austrii, Narodowodemokratyczna Partia Niemiec, Ruch Społeczny we Włoszech, Partia Wolności w Holandii czy też Duńska Partia Ludowa. O ile początkowo lekceważono takie ugrupowania, to już sam fakt, że nadal funkcjonują i odnoszą pewne sukcesy na scenie politycznej, każe się zastanowić, jak potoczy się ich przyszłość i czy dojdzie do sytuacji, gdzie będą one w stanie realizować swój sceptyczny wobec imigrantów program. Niechęć wobec imigrantów jest jedną z głównych tez programowych głoszonych przez te partie. W sposobie swego działania posługują się one hasłami bardziej skrajnymi niż inne ugrupowania, w celu pokazania się potencjalnym wyborcom. Mają również tendencje do ukazywania wizji prostych i skutecznych rozwiązań dotychczas nierozwiązanych problemów. W kwestii imigrantów domagają się stanowczego zatrzymania procesu migracji. Używają pojęcia wróg, którym jednak nie jest każdy obcokrajowiec, a jedynie ci, którzy stanowią zagrożenie dla wyznawanych przez naród zasad. Staje się on „obcym” i to właśnie on jest winien plagi bezrobocia, przestępczości i innych problemów⁸. Partie te propagują model społeczeństwa zamkniętego oparty na homogeniczności etnicznej i kulturowej, wykluczający imigrantów z obywatelstwa i pozbawiający ich równoprawnego uczestnictwa w życiu społecznym. Między innymi dlatego sprzeciwiają się polityce otwartych granic, uznając, że napływ ludności obcej etnicznie, kulturowo lub rasowo jest głównym źródłem napięć i konfliktów społecznych. Niemal w całej Europie przed długie lata unikano podejmowania problemów imigrantów, obawiając się, że jakkolwiek interwencja zabrzmi jak nacjonalizm czy rasistowska propaganda. Nic więc dziwnego, że sprawy asymilacji i integracji pozostawiono skrajnej prawicy, która właśnie na tego typu hasłach zbudowała swoją pozycję na arenie politycznej. Politycy establishmentu niechętnie odnosili się do tych kwestii, do momentu gdy stały się one elementem głównego nurtu dyskusji politycznej w Parlamencie Europejskim. Wprowadzenie tego zagadnienia do debaty publicznej i zainteresowanie nim coraz większych rzesz ludzi samo w sobie jest sukcesem skrajnej prawicy, której z biegiem lat środowiska imigranckie będą musiały coraz bardziej się obawiać.

Podsumowanie

Kolonializm państw, ingerencja państw Europy Zachodniej, Stanów Zjednoczonych Rosji i Izraela w sprawy wewnętrzne krajów Bliskiego Wschodu i Afryki Zachodniej (w szczególności muzułmańskich) oraz migracje, które miały miejsce po II wojnie światowej dopiero dziś tak naprawdę ukazują w pełni swoje konsekwencje. Kraje przyjmujące zainteresowane taną siłą roboczą pominęły zupełnie prognozy dotyczące funkcjonowania imigrantów w ich nowych ojczyznach. Obecnie, gdy w Europie żyją kolejne pokolenia imigrantów, ciągle pojawiają się nowi imigranci, coraz bardziej widoczne są tendencje zmierzające do konfrontacji, co ukazują krwawe zamachy w Paryżu i Brukseli. Imigranci muzułmańscy znaleźli w Europie

dogodne dla siebie miejsce nie tylko ze względów ekonomicznych. Tolerowano ich kulturę, stopniowo nadawano im coraz większe prawa związane z wyznawaną przez nich religią. Jednak popełniono przy tym kardynalny błąd, zapominając jakby, że są to przecież przedstawiciele mniejszości, którzy powinni starać się dostosować do zastanych warunków, a nie oczekiwać, że otoczenie dostosuje się do nich. Niestety w imię tolerancji, budowy społeczeństwa multikulturalnego i wszechobecnej poprawności politycznej zapomniano o pewnych zasadach. Dogodne miejsce dla siebie znaleźli także terroryści, którzy stworzyli siatki terrorystyczne, gdzie planują i realizują zamachy terrorystyczne na terenie Europy.

Dziś mamy do czynienia z sytuacją, w której mniejszości muzułmańskie w krajach Europy Zachodniej stanowią od kilku do kilkunastu procent mieszkańców. Jednak w związku z coraz liczniejszymi incydentami związanymi ze sposobem postępowania społeczności muzułmańskiej coraz większa liczba rdzennych mieszkańców wyraża swoje niezadowolenie i niechęć w stosunku do muzułmanów. Ma to odbicie w programach partii politycznych, które w odpowiedzi na nastroje społeczne coraz bardziej będą się radykalizować. Probabilistycznie w najbliższych latach poparcie dla tego typu partii systematycznie będzie rosnąć i to zarówno na szczeblu regionalnym, parlamentów krajowych, jak i Parlamentu Europejskiego³¹. Jeżeli dojdzie do radykalizacji haseł i stopniowego ich realizowania, stanimy w obliczu otwartej, brutalnej wojny toczącej się w ramach poszczególnych społeczeństw. Mając w pamięci okrucieństwa dokonane w byłej Jugosławii, możemy sobie tylko wyobrazić, jak bardzo okrutna i brutalna może być to wojna, której prawdopodobnie możemy być jeszcze świadkami.

BIBLIOGRAFIA

1. *Bezpieczeństwo państw a procesy migracyjne*, red. L. Kacprzak, J. Knopka, Piła 2008.
2. EUROSTAT (Europejski Urząd Statystyczny), oficjalna strona internetowa – <http://ec.europa.eu/eurostat>
3. FRONTEX (Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej) – oficjalna strona internetowa – <http://frontex.europa.eu/>
4. HOYLE J.A., *A Matter Of Framing: Explaining The Failure Of Post-Islamist Social Movements In The Arab Spring*, DOMES: Digest Of Middle East Studies 25.2 (2016). Academic Search Complete. Web. 18 Nov. 2016.
5. JANKIEWICZ J., *Nowa skrajna prawica w wybranych państwach Europy Zachodniej*, Toruń 2007.
6. KAWCZYŃSKA-BUTRYM Z., *Migracje, wybrane zagadnienia*, Lublin 2009.
7. KILAR R., *Francuski Front Narodowy*, Kraków 2001.

³¹ Francuski Front Narodowy od prawie 30 lat regularnie wprowadza swoich przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego.

8. KOROTAYEV A., ZINKINA J., *Egyptian Revolution: A Demographic Structural Analysis*, „Entelequia. Revista Interdisciplinar” 13(2011).
9. MARYAŃSKI A., *Migracje w świecie*, Warszawa 1984.
10. *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość. Zderzenie kultur we współczesnym świecie*, red. D. Lalak, Warszawa 2007.
11. *Procesy migracji w społeczeństwie otwartym*, red. J. Nikitorowicz Jerzy, D. Misiejuk, Białystok 2009.
12. UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców) oficjalna strona internetowa – <http://www.unhcr.org/>

THE INFLOW OF IMMIGRANTS AND ECONOMIC REFUGEES TO EUROPEAN UNION AND ITS EFFECT ON HOST COUNTRIES

Abstract. The inflow of economic migrants and refugees to European Union countries is an open and constantly researched subject of various interests. The refugee problem is one of the biggest EU's crisis this decade. The European Union as a whole has to accept different stands of the Member States on the admission of refugees and economic migrants. Immigration crisis among Member States divides the European Union. The former and richer colonial countries are in favor of accepting refugees because of their demographic low, and other reasons. On the other hand, in less developed countries, there is an economic fear of foreign nationals of a different culture, with concerns related to cultural security and ethnic identification. In the current decade, the intensity of immigration to Europe is not the first of this kind in history. Mass migratory influxes as a phenomenon has occurred in the past, sometimes to a smaller and sometimes to a greater extent, and as a problem will most likely occur in the future. We can prevent the uncontrolled influx of refugees, only by introducing new system solutions, improving the current system or creating a new, more tight-out system, equipped with a wider range of powers and actions against terrorism and illegal crossings of the EU's borders.

Keywords: migration, emigration, economic immigrants, refugees, the problem of migration in Europe, the problems of refugees in EU countries, the problems of assimilation of refugees and economic migrants in the EU, uncontrolled influx of immigrants and refugees to the EU.